

Filosofie a politika

Nedávno prý náš premiér prohlásil, „že intelektuálové a badatelé nemají právo se do věcí veřejných vměšovat, nýbrž soustředěně bádát v rámci svých specializací“ (cituji z článku Libuše Koubské v Lidových novinách z 25.5.96, nedělní příloha s. IV, kterým referuje o valném shromáždění Učené společnosti ČR). Unikl mi tento pozoruhodně absurdní výrok, a nehodlám po zkušenosti s novinářským překrucováním různých jiných výroků přezkoumávat jeho původ. Všichni však víme, že tento názor sdílí celá řada lidí v politice i mimo politiku, i když – jak doufám – zdaleka ne všichni (to by totiž byla katastrofa). Budu se tedy zabývat jen jeho věcným obsahem. Absurdnost tohoto názoru spočívá v jeho fatální nedemokratičnosti, protože de facto neznamená nic jiného, než že jenom politici mají právo se do oněch „veřejných věcí“ vměšovat – což z nich dělá „specialisty na veřejné záležitosti“. Má-li být právo „vměšovat se“ do veřejných záležitostí upřeno intelektuálům, znamená to buď upírání základních občanských práv intelektuálům (a tím jejich snižování pod úroveň obyčejného občana), anebo – což je ještě horší – upírání těchto práv všem občanům s výjimkou politiků. To by pak dělalo z politiků jediné „posvěcené rameno“ politického rozhodování a také „spravedlnosti“, a zbývalo by pak jenom jediné: určit instanci, která by rozhodovala, kdo mezi takové posvěcené politiky náleží a kdo nikoliv. Kromě toho zahrnuje uvedený názor ještě dvojí základní omyl. Ztotožňuje na jedné straně intelektuály s odborníky-specialisty, kterým zároveň zapovídá starosti o veřejné zájmy. Dalo by se říci, že vtěsnává všechny intelektuály do jednoho pytle tzv. fach-idiotů. Druhá chyba představuje jakýsi podvojný omyl: politiky nepovažuje za intelektuály (pro politika by zřejmě bylo ponižující, kdyby byl snižován na úroveň „pouhého intelektuála“), na druhé straně je však považuje za specializované na veřejné záležitosti (což je všem ostatním zapovídáno). Tento názor zcela zapomíná na to, že se politik musí především ve svém myšlení i konání zaměřovat na celek obce, tedy nejenom na politiku (v technickém smyslu), a že právě v tomto ohledu se liší od odborníků-specialistů, které ovšem může a má kolem sebe shromažďovat jako opravdu zdatné experty. Neexistují žádní experti na politiku a na vládnutí jakéhokoliv typu; taková specializace není možná a zejména není žádoucí (právě proto spočívá demokracie na vždy nové selekci osob, zatímco odborníky nemá smysl obměňovat, jsou-li skutečnými odborníky). Podobně se však filosofie odlišuje ode všech speciálních věd: sama se nikdy speciální vědou nesmí stát, ale musí se politice nejenom nanejvýš podobat v tom, že se také vztahuje k celku (a celkům), ale musí ji v tom dokonce ještě předčít, neboť se nesmí zastavit jen u celku jedné konkrétní obce a jejích konečných, omezených cílů. Tato vzájemná podobnost až blízkost politiky a filosofie však zavazuje jejich aktivisty, aby se drželi jenom jedné z obou linií a aby se nepokoušeli obojí nějak míchat nebo slučovat.

(Praha, 960523-1.)